

Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA
YABANCILARA TÜRKÇE DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİ
KİTAP TANITIMI

Hatice Dilek ÇAĞ*

Yabancılara Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi, Fatma Bölükbaş Kaya, Kültür Sanat Basımevi, 1. Baskı, 2021, İstanbul, 162 sayfa.

ISBN: 978-60522269-81-7

Prof. Dr. Fatma Bölükbaş Kaya, İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde uzun yıllar okutman olarak çalışmış ve idareci olarak çeşitli görevlerde yer almıştır. Hâlen İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan yazarın Türkçe öğretimiyle ilgili çok sayıda kitabı ve yayını bulunmaktadır. Aynı zamanda, Yabancılara Türkçe öğretiminde en çok kullanılan kitaplardan biri olan İstanbul Türkçe Öğretimi kitap setinin yazarı ve editörüdür.

Yabancılara Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi adlı kitap, Prof. Dr. Fatma Bölükbaş Kaya tarafından 2021 yılında kaleme alınmıştır. Dil bilgisine dair alandaki tartışmalara yeni bir bakış açısı kazandırmayı hedefleyen kitap, dil bilgisiyle ilgili hem araştırmacılar hem de

öğreticiler tarafından kafa karıştırıcı bulunabilecek soruları pratik ve teorik bilgilerin ışığında cevaplandırmayı amaçlamaktadır. Yazar, sahadaki tecrübelerini ve kuramsal birikimini bu kitapta araştırmacılarla, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde aktif olarak çalışan veya bu alanda çalışmak isteyen öğretmenlerle paylaşmayı amaçlamıştır. Kitabın ön sözünde belirtildiği gibi, bu kitabın lisansüstü düzeyde eğitim gören öğrenciler, yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili akademik çalışmalar yürüten araştırmacılar için faydalı olacağı düşünülmektedir. Yazarın uzun yıllar bilfiil yabancı dil olarak Türkçe öğretmesi ve kitabın sadece kuramsal bilgilere değil, aynı zamanda deneyimlere dayanması, kitabı daha da önemli hâle getirmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi içerisinde en çok tartışılan konulardan birisi, dil bilgisi öğretimidir. Mevcut yabancı dil öğretimi kitapları arasında dil bilgisi öğretimi

* Okt. Dr.; Comenius Üniversitesi, dilekcag@yandex.com

 0000-0002-3359-0284

açısından bir bütünlük olmaması, dil bilgisi terimlerinde tutarlılık bulunmaması, konu sıralamasından başlayarak konuların veriliş biçimine kadar farklılıklar olması, dil bilgisinin alanda en sık tartışılan konulardan biri olmasına zemin hazırlamaktadır. Örneğin; Doyumğaç (2017), Kaya (2018) ve Koçak (2019) Türkçe öğretim setlerini dil bilgisi açısından inceledikleri çalışmalarında; kitapların dil bilgisine yer verme oranında, düzeylere göre dil bilgisi konularının dağılımında, konuların ele alınma yönteminde farklılıklar olduğunu ve kitaplar arasında tutarlılık olmadığını ortaya koymuşlardır. Bu farklılıklar, öğreticilerin de bu konuda ikilik yaşamalarına sebebiyet vermektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde görev yapan öğreticilerin büyük çoğunluğu, ana dili Türkçe olan kişilerdir. Bu nedenle, öğreticiler Türkçenin dil bilgisi kurallarını sezgisel olarak bilmektedirler ve karmaşık dil bilgisi kurallarını öğrencilere açıklamakta zaman zaman zorluk yaşamaktadırlar. Bu durum, öğreticilerin dil bilgisini nasıl öğretecekleri üzerinde çalışmaları ve düşüncelerini gerektirmektedir.

Alanyazındaki makale ve tezlerde dil bilgisi konularının nasıl öğretileceğine yer verilmiş olsa da bu çalışmaların ortak özelliği, tek bir dil bilgisi konusu üzerine odaklanmalarıdır. Örneğin; edatlar (Özdemir, 2011), fiilde çatı (Onat, 2013), kelime grupları (Arslantürk, 2013), birleşik fiiller (Çil, 2013), şimdiki zaman (Camkıran, 2007; Şeylan, 2013), ad durum ekleri (Çangal ve Başar, 2018) konuları farklı çalışmalarda ele alınmıştır. Dil bilgisi öğretilmeli mi öğretilmemeli mi, öğretilecekse hangi yöntem ve teknikler kullanılarak öğretilmeli, konular hangi sıralamayla ele alınmalı, hangi düzeyde hangi konulara yer verilmeli gibi sorulara cevap verebilmek amacıyla hazırlanmış Yabancılara Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi adlı kitapta ise dil bilgisi konularının ilk kez bir bütün olarak ele alındığı ve sadece kuramsal boyutuyla değil, uygulamaya yönelik olarak da dil bilgisi konularına yer verildiği görülmektedir.

Dil bilgisi öğretiminin nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili alanda ilk kitap olarak değerlendirilebilecek bu kitap, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölüm dil bilgisi öğretiminin kuramsal temelleri üzerinde durmaktayken üçüncü bölüm dil bilgisi öğretiminin uygulamada nasıl gerçekleştirilebileceğini ayrıntılarıyla açıklamaktadır.

Kitabın birinci bölümünde “Dil bilgisi nedir ve dil bilgisi türleri nelerdir, dil bilgisi yabancı dil öğretiminde neden gereklidir, dil bilgisi öğretimi için uygun yöntem ve teknikler nelerdir?” sorularına cevap aranmış ve dil bilgisi öğretimi için bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu bölümde, dil bilgisinin farklı açılardan ele alınmasının farklı dil bilgisi türlerini ortaya çıkardığı açıklanmış ve pedagojik dil bilgisi, kuralcı dil bilgisi, geleneksel dil bilgisi, evrensel dil bilgisi, karşılaştırmalı dil bilgisi, betimleyici dil bilgisi, sözlüksel dil bilgisi, durum dil bilgisi, bilişsel dil bilgisi, kuruluş dil bilgisi, üretici-dönüşümsel dil bilgisi, işlevsel dil bilgisi, zihinsel dil bilgisi ve kuramsal dil bilgisi olmak üzere 13 farklı dil bilgisi türünden bahsedilmiş ve bunlar ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Tüm bu konuların dışında, birinci bölümde ayrıca yabancı dil öğretiminde dil bilgisinin yeri ve neden gerekli olduğu üzerinde durulmuştur. Dil bilgisi öğretiminin

yabancı dil öğretimi içerisindeki yeri açıklandıktan sonra dil bilgisinin sınıflarda hangi yöntem ve tekniklerle ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, dil bilgisi öğretimi için birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Kitabın ikinci bölümünde ise Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçeve Metni'nden ve Türkçenin tipolojisinden hareketle dil bilgisi konuları dil yeterlik düzeylerine göre sınıflandırılmış ve sıralandırılmıştır. İkinci bölümde, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan öğretim setleri, dil bilgisi ve temel beceri alanlarına yönelik hazırlanmış kitaplar, özel amaçlı Türkçe kitapları, konuşma kılavuzları ile sözlükler hakkında bilgi verilmiş ve bu kitaplarda dil bilgisinin nasıl ele alındığı değerlendirilmiştir.

Kitabın son bölümü olan üçüncü bölüm, kitabın en kapsamlı bölümüdür. Bu bölümde, dil bilgisi konularının nasıl öğretilmesi gerektiği A1, A2, B1, B2 ve C1 düzeyleri için ayrı ayrı ele alınmış ve tüm dil bilgisi konuları ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Bu bölümde, her dil bilgisi konusu için önce teorik bilgilere yer verilmiş, ardından açıklamaları somutlaştırabilmek için çeşitli örnekler sunulmuştur. Tüm bunlara ek olarak, açıklanan dil bilgisi konusunun yabancı dil sınıflarında nasıl ele alınması gerektiği ve o konunun öğretiminde nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

A1 düzeyi için sırasıyla; alfabe, kişi zamirleri, kişi ekleri, işaret sıfatları, soru zamirleri, çoğul eki, soru edatı, sayılar, bulunma durumu, sayılar, soru sıfatları, isim cümleleri, şimdiki zaman, yönelme durumu, uzaklaşma durumu, fiil+mAk iste..., iyelik ekleri, yapım eki (-ca), belirtme durumu, saatler, edat, belirli geçmiş zaman, edatlar (-DAn önce, -DAn sonra, -mAdAn önce, -DIktAn sonra, DAn beri, -DIr,) isim tamlamaları, iyelik eki, ilgi zamiri, karşılaştırma edatı, üstünlük zarfı konuları açıklanmıştır.

A2 düzeyi için sırasıyla; emir kipi, istek kipi, yapım ekleri (-II, -sIz, -IIk), bağlaçlar (çünkü, bu nedenle/sebeple, bu yüzden), ile, gelecek zaman, edatlar (gibi, kadar), belirsiz geçmiş zaman, pekiştirme sıfatları, yapım ekleri (-cIk, -CA), doğrudan anlatım, bağlaçlar (hem... hem, ne...ne, ya ... ya), geniş zaman, -mAktA, bildirme eki, yeterlilik fiili, zarf fiiller (-ıp, -madan) konularının nasıl öğretileceği açıklanmıştır.

B1 düzeyi için sırasıyla; zarf fiiller (-arak, a...a), şimdiki zamanın hikâyesi, zarf fiil (-ken), isim fiiller, dolaylı anlatım, gereklilik kipi, zarf fiiller (-mAk için, -mA+iyelik için, -mAk üzere, -mAktAnsa), gereklilik kipinin hikâyesi, edat (rağmen), dilek kipi, dilek kipinin hikâyesi, zarf fiiller (-IncA, -I/Ar-maz), şart kipi, şart kipinin hikâyesi, zarf fiiller konularına yer verilmiştir.

B2 düzeyi için sırasıyla; işteş çatı, edilgen çatı, zarf fiiller (-DIkçA/-DIğI sürece), dönüşlü çatı, zarf fiiller (-IncAyA/-AnA kadar (dek, değin), sıfat fiiller, zarf fiiller (-DIğI zaman/sırada,- AcAğI zaman/sırada), ettirgen eylem, zarf fiiller (-DIğI/-AcAğI için, -DIğIndAn dolayı, -DIğIndAn), zarflar (sanki, artık, bile, zaten), dolaylı anlatım, bağlaçlar (oysaki, halbuki, ne var ki, ne yazık ki neyse ki, meğer, madem ki, nitekim, zaten, hiç değilse/hiç olmazsa, ayrıca, bununla birlikte vb.) konularının nasıl öğretileceği ele alınmıştır.

C1 düzeyi için sırasıyla; birleşik zamanlar, zarf fiiller (DİK/AcAk+iyelik eki kadar, -AcAk kadar, -DİK/-AcAk+iyelik eki gibi), bağlaçlar (zira, aksi hâlde), zarflar (açıkçası, aksine), kurallı birleşik fiiller, bağlaç (ki), zarf fiiller (-DİK +iyelik + n(A)/-AcAk+iyelik+ (n)A göre, -DİK+iyelik takdirde) konularına yer verilmiştir.

Kitap bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kitabın yabancı dil olarak Türkçe öğretimi içerisinde tartışmalı bir konu olan dil bilgisi öğretimiyle ilgili sorulara cevap verecek nitelikte hazırlandığı görülmektedir. Bu nedenle, kitabın öğrencilerin ve araştırmacıların uygulamada ve teoride yaşadıkları çelişkileri/ikilemleri gidermesi adına önemli bir görev üstleneceği söylenebilir. Tüm dil düzeylerine göre her dil bilgisi konusunun yabancı dil sınıflarında nasıl ele alınabileceği örneklerle ayrıntılı bir şekilde açıklandığından kitapta dil bilgisi öğretimine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşıldığı ve bu anlamda alandaki ilk kitap olduğu ifade edilebilir. Diğer yandan, dil bilgisi öğretimi konusunda ayrıntılı kuramsal açıklamaları ile araştırmacılar ve lisansüstü öğrenciler için kitabın faydalı olacağı düşünülmektedir. Kısacası, kitabın alanda ilk olması itibarıyla bu konuda ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ve alandaki önemli bir boşluğu gidererek öğrenciler ve araştırmacılar için bir başucu kitabı olarak hizmet göreceği söylenebilir.

Kaynakça

- Arslantürk, H. (2013). Türkçe kelime gruplarının yabancılara Türkçe öğretimindeki yeri hakkında bir inceleme. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Camkıran, Ö. (2007). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler için şimdiki zamanın metinlerle öğretimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Çangal, Ö. ve Başar, U. (2018). Yabancılara Türkçe öğretiminde ad durum eklerinin yan işlevlerinin öğretilmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(19), 155-189.
- Çil, N. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde anlamca kaynaşmış birleşik fiiller ve deyimleşmiş birleşik fiiller*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Doyumğaç, İ. (2017). *Yabancılar için Türkçe ders kitaplarında dil bilgisi öğretimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- Kaya, S. (2018). *Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ders kitaplarında dil bilgisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Koçak, N. (2019). *Yabancılara Türkçe öğretimi kitap setlerinde dil bilgisi öğretimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Onat, N. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde fiilde çatı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Özdemir, M. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde edatlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Şeylan, A. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi: Şimdiki zamanı öğretme tekniği.
Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(1), 1-29.